

УДК 343.81 (09)

Рудова В. Ю.

студ. гр. Ю-329 м НУ «Запорізька політехніка»

АРЕШТАНТСЬКА ПРАЦЯ В ТЮРМАХ ХАРКІВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ

На сьогоднішній день позбавлення волі є основним видом покарання. Але тюремне ув'язнення з'явилися не сьогодні. Ця тема актуальна не лише в

Україні але і в сучасному світі, та має тривалу історію. Доречно зазначити, що більшість найстаріших тюрем, які функціонують і зараз (теперішні слідчі ізолятори) були засновані, як «тюремні замки» ще в XIX – на початку XX ст., а саме: у Вінниці в 1822 р., у Харкові в 1848 р., у Києві в 1863р., у Сімферополі в 1868 р., у Херсоні в 1884 р., в Одесі в 1894 р., у Хмельницькому в 1905 (на той час м. Проскурів), у Житомирі в 1914 р. Однією з проблем тюремного ув'язнення залишається зайнятість засуджених. Розглянемо історичну ретроспективу організаційно-правових засад праці засуджених в кінці XIX ст. на прикладі тюрем харківської губернії.

В Харківській губернській в'язниці були такі майстерні: кравецька, швейна, столярна, ковальська, слюсарна і пральня. У двох перших майстернях роботи проводилися на замовлення тюремного відомства – одяг і взуття для арештантів і тюремних наглядачів. Прання білизни проводилось арештантками в особливій тюремній пральні, влаштованій у 1893 р, з цементними стінами, підлогою і стелею, водопроводом і стічним лотком для спуску в басейн брудної води. Облаштування пральні при в'язниці, дало можливість зайняти всіх вільних від інших занять арештанток, що містилися в невеликому жіночому відділенні губернської в'язниці. Крім зазначених вище робіт, арештанти в тюрмах працювали, на замовлення приватних осіб, зокрема прибиранням вулиць, рубанням дров і розвантаженням різного роду товарів на залізниці. У столярній майстерні лагодилась і виготовлялись нові меблі, на замовлення приватних осіб. У ковальській і слюсарній майстерні велика частина доходу була отримана від виготовлення залізних ліжок. У швейній майстерні виконувалися замовлення як приватних осіб, так і лагодилось арештантське взуття. Також, арештанти займалися були зайняті на сільськогосподарських роботах, на вимогу місцевих селян і землевласників. На таких роботах арештанти проводили до 88 робочих днів на рік. У 1890 р. в'язниця заробила на таких роботах 2376 руб. 28 коп.

Варто звернути увагу на те що, найбільш вигідним, за ступенем своєї прибутковості і більш широким в застосуванні арештантської праці було ткацьке виробництво, яке не потребувало спеціальної попередньої підготовки від арештантів. Це виробництво давало можливість залучити до праці майже всіх ув'язнених, які не знають інших ремесел. Робота в ткацькій майстерні представляла значний інтерес для арештанта, вона давала йому великий заробіток, розмір якого, залежав від навантаження працюючого і, крім цього, привчала до заняття, яке при виході з в'язниці може допомогти йому в подальшому житті.

В пересильній в'язниці Харкова, що була призначена для відправки каторжних, переважно, на острів Сахалін, майже ніяких робіт не було. В цій в'язниці проведено арештантами всього 61032 дні, з яких на платні роботи довелося тільки 108 днів.

На сільськогосподарській кустарній виставці в Харкові, що проходила з 9 жовтня по 1 листопада 1896 року, працювала вітрина із зразками різного роду експонатів, виготовлених арештантами Харківської губернії. Під час виставки було продано різних експонатів на суму 502 руб. 12 коп. Харківської губернською в'язницею були виставлені: столярні та слюсарні вироби, солом'ян та паперові ліхтарі; пересильною в'язницею: в'язані мережива; Богодухівською в'язницею: шкіряні туфлі; Зміївською в'язницею: рибальські снасті; Сумською в'язницею: різні мотузки і два дерев'яних стола.

Заняття ув'язнених в тюрмах працею вважалося одним з найістотніших умов тюремного ув'язнення. Сприяючи встановленню дисципліни і порядку в тюрмах, обов'язкова робота повинна була привчати арештантів до трудового життя, даючи їм навички, що могли б стати корисними по виходу з місць ув'язнення. Законодавство постійно прагнуло до можливого розвитку в тюремних установах арештантських робіт. Але однією з причин, що перешкоджали послідовній і систематичній організації праці ув'язнених, була та обставина, що чинні норми, які регулювали арештантські роботи були мало узгоджені як з існуючими видами покарань, так і між собою. Внаслідок цього в кінці XIX ст. Головне тюремне управління розробило нові правила про арештантську працю.

Необхідно відзначити, що до введення нових правил заняття арештантів роботами знаходилося в залежності від власного бажання засуджених. Нові ж правила встановлювали обов'язковість арештантської праці, визначаючи кількість робочих годин обов'язкових для арештанта з зазначенням днів, в які вони могли бути звільнені від робіт. Разом з тим, правила встановлювали право на грошову винагороду всіх залучених до роботи арештантів, причому винагородою вони могли користуватися і під час перебування їх у в'язниці. Положення про винагороду за роботу засудженого до позбавлення волі регламентувалося законом від 6 січня 1886 р. «Про занятість арештантів роботами і про розподіл одержуваних від цього доходів». В Законі вказувалося, що на таку винагороду не можуть бути накладені ніякі цивільні стягнення або судові витрати, з іншого ж боку, засуджений міг бути за порушення режиму утримання позбавлений свого заробітку.

В сучасному світі питання праці засуджених залишається актуальним і необхідним. Цілковита бездіяльність арештантів, постійне зростання чисельності ув'язнених в умовах надмірної переповненості тюремної установи були і є джерелами конфліктів і заворушень. Ідея примусової праці повинна бути сприйнята як необхідний засіб для наведення порядку в пенітенціарних установах держав у сучасному світі.